Viðskerin Nr. 50 • Leygardagur 11. mars 2000

Góður vikuskiftislesnaður

18 timar

22,1 time

6 - 7,5

7,5 . 19.
22,1

Kvinnulagna og siðamisbrot í átjandu øld

Skaldsøgan *Suðar dýpið reyða* eftir Bergtóru Hanusardóttur fer fram í byrjanini av 18. øld og snýr seg um lagnuna hjá Sáru Tummasardóttur. Vit fáa eina frásøgn um, hvussu hon húsast á garði eftir at maðurin er deyður; hvussu hennara kærleiki til svágin eydnast, hvussu verjuleys fólk – kanska serliga konufólk – vóru fyri og hvussu eirindaleyst yvirvaldið fór við teimum, sum stigu við síðuna av. Skaldsøgan viðger leiklutin og rættindini hjá kvinnum, og nøkur av evnunum eru framvegis viðkomandi á okkara døgum

Bergtóra Hanusardóttir viðger í skaldsøguni evni, sum fáa hugsanirnar at fella aftur á kvinnurørsluna. Vit kunnu møguliga siga, at leitað verður eftir einumhvørjum uppruna til hetta stríð, og verður hetta gjørt ítøkiligt við lýsingini av høvuðspersóninum Sáru Tummasardóttur

Skaldsøgan *Suðar dýpið reyða* er fyrst og fremst ein skaldsøga um, hvussu beiskt tað kundi vera at traðka við síðuna av lóg og landasiði. Á bakkápuni fáa vit at vita í hvørjum ljósi, bókin skal lesast.

Søgan sigur frá eini av mongu lagnunum, sum liggja huldar í gloymskunnar havi aftan fyri lagnutungu dómarnar, vit kenna frá várog løgtingsbókunum.

Tingið søgukarmur

Karmurin um sjálva søguna er rættarsakin móti Sáru Tummasardóttur um siðamisbrot. Skaldsøgan byrjar við at siga frá tungu fetunum, Sára gongur av skansanum niðan í tingið, og um sjálva avhoyringina.

Síðani fáa vit frásøgnina um Sáru og mann hennara, Jákup. Hendan frásøgn byrjar júst eftir brúdleypið hjá teimum báðum, og heldur fram líka til Sára aftur situr í somu rættarsak í endanum á bókini.

Bókin er sostatt afturlítandi og byrjan og endi renna saman í eitt.

Siðamisbrot

Evnið í bókini er siðamisbrot. Evnið verður lagt fram á ein einfaldan og greiðan hátt. Eftir at Sára og Jákup eru gift, og hava fingið børn, kemur beiggi Jákups, Andras, heimaftur, og Andras og Sára gerast væl.

Andras verður noyddur at flýggja undan foreldskilsinum teirra millum, og alt er aftur sum vant á garðinum, inntil Jákup gongur burtur á bátsferð. Eftir hetta roynir Sára, saman við báðum synunum og gamla smiðinum Sámali, at halda lív í garðinum.

Lívið er sera strævið, men gerst munandi lættari, tá Andras kemur aftur á garðin. Hann býr hjá Sáru, og fær hetta ilt í summi av bygdarfólkunum, og tey bæði verða stevnd fyri siðamisbrot, men nokta hesum.

Seinni gerst tó greitt, at Sára er við barn, og endin er, at Jákup flýggjar enn einaferð, og Sára noktar at siga hvør pápin er.

Skaldsøgan er heldur endaleys, og vit fáa einki beinleiðis at vita um dómin og úrskurðin av rættarsakini. Hetta er helst ein liður í royndini hjá rithøvundanum at lata lagnuna og stríðið hjá Sáru vera í andgletti, og ikki dómin og lógirnar.

Sigur ov nógv

Bygnaðurin og karmurin leggja upp til eina sera spennandi skaldsøgu, ið minnir ikki sørt um vanligar spenningsskaldsøgur. Hesin spenningur gerst tó ongantíð veruleiki, og høvuðsorsøkin er ein ov frágreiðandi stílur.

Í fyrra parti av bókini verður ov nógv gjørt burtur úr sambandinum millum Sáru og Andras. Hetta hevur við sær, at lesarin ongantíð er í iva um, at Andras skal koma aftur, eftir at Jákup er deyður.

Á bakkápuni fáa vit somuleiðis at vita, at bókin snýr seg um siðamisbrot, og leggja vit hesar upplýsingar saman, er skjótt at rokna út, hvussu skaldsøgan mennist, og skapar hetta eitt tómrúm í stórum pørtum av bókini.

Lesarin situr líkasum og lesur fram móti tí, hann longu veit. Tað er javnvágin ímillum, hvat skal sigast og hvat skal dyljast fyri lesaranum, sum ikki er í lagi.

Neyvar lýsingar

Skaldsøgan fer sum sagt fram í byrjanini av átjandu øld, og tað krevur ikki so lítið av høvundinum at tillaga søguna hesum tíðarskeiði. Hóast skaldsøguni vantar spenningin, lagt verður upp til, so inniheldur hon eina frálíka lýsing av tíðini, støðunum og persónunum.

Serliga góð er lýsingin av høvuðspersóninum Sáru. Vit fáa á ein innilígan hátt frásøgnina um eina kvinnu, sum stríðist ímóti kenslum, valdi og afturhaldi. Í størri mun enn vanligt er í føroyskum skaldsøgum, eydnast at lýsa eina lagnu frá einum kvinnusjónarhorni, og er hetta avgjørt við til at styrkja skaldsøguna.

Reyða dýpið

Hyggja vit nærri at evninum í bókini og heitinum, er nærlagt, at hugsanirnar fella aftur á kvinnurørsluna. Vit kunnu kanska siga, at høvundurin í bókini leitar eftir einumhvørjum uppruna til batnandi umstøður hjá kvinnum, og tí langa stríði, ført hevur verið hesum víðvíkjandi.

Hetta kemur einamest til sjóndar við, at vit í endanum á bókini fáa at vita, at Sára doyði í barnsferð, og sostatt ikki bleiv sett í varðhald ella fekk deyðadóm, sum annars, sambært bókini, var vanligt tá í tíðini.

Í bókini eru tað serliga vandamál hjá kvinnum, sum fáa umrøðu. Tað eru m. a. umstøðurnar at hava børn og at føða børn. Fleiri ferðir í bókini verður hetta evnið tikið til umrøðu. M. a. í endanum tá verkirnir koma júst sum avhoyringin er í hæddini, og rættarviðgerðin verður avbrotin.

Harumframt er lýsingin av støðuni hjá Sáru, tá hon knappliga stendur einsamøll eftir at maðurin er deyður. Hetta er frásøgnin um støðuna sum einkja. Hon verður noydd at lata tvíburðarnar frá sær, og stríðast og strevast fyri at yvirliva.

Sára megnar at standa ímóti, men tá eitt er av er annað á. Andras kemur heim, og kærleikin teirra millum verður hennara vanlagna.

Samanumtikið

Samanumtikið kunnu vit siga, at skaldsøgan eftir Bergtóru Hanusardóttur *Suður dýpið reyða* er áhugaverd, og at lýsingarnar av tíðini, støðunum og persónunum eru neyvar og einfaldar hjá lesaranum at seta seg inní.

Vansin við bókini er tó, at hon sigur ov nógv, og avmarkar hetta spenningin, lagt verður upp til. Hetta skapar samstundis ein líkasælan dám yvir fleiri partar av bókini, ið kanska annars høvdu staðið stinnari.

Skaldsøgan er fyrst og fremst ein mynd av eini farnari tíð, og hevur lesarin hug at leggja nútíðarkarmar inn yvir evnið í bókini, so er hetta sjálvsagt altíð ein møguleiki.

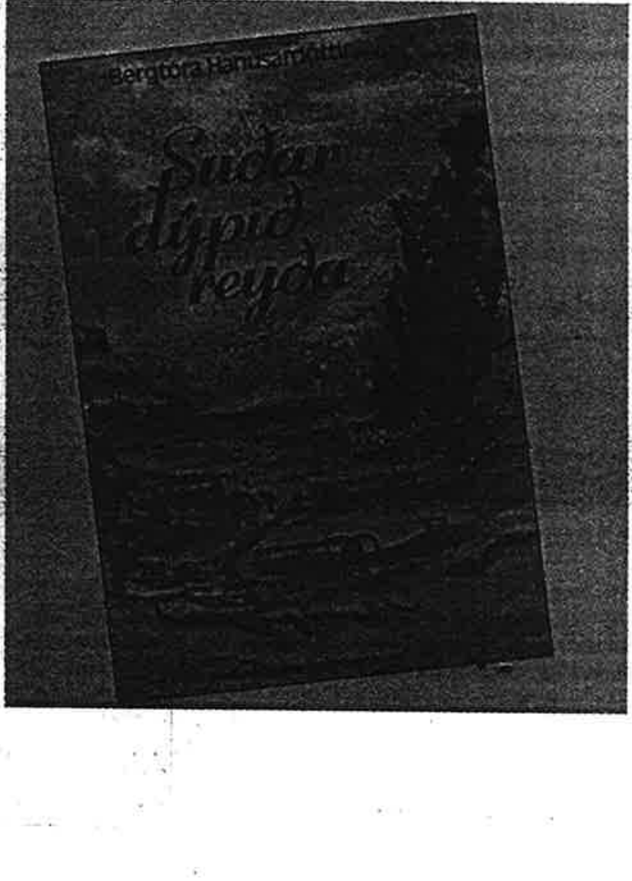

***Suðar dýpið reyða** er bók um lagnuna hjá Sáru Tummasardóttur. Søgan fer fram í byrjanini av 18. øld, og viðger umstøðunar, fólk – kanska serliga konufólk – kundu liva undir. Lýsingarnar av tíðini, støðunum og persónunum eru neyvar og einfaldar, hóast spenningurin ongantíð nær tær hæddir, lagt verður upp til*